

RIPOTI

UZUIAJI WA VIRUSI VYA UKIMWI KWA WASICHANA NA WANAWAKE WACHANGA

NCHINI KENYA

MAELEZO KUHUSU NCHI:

Idadi ya watu (makisio ya mwaka 2006):	34,707,817 ¹
Matazamia ya muda wa kuishi (mwaka 2006):	wanaume – miaka 51; wanawake – miaka 50 ²
Asilimia ya watu walio chini ya kipimo cha umaskini cha dola 1 (\$1) kwa siku:	46% ³
Asilimia ya watu walio chini ya umri wa miaka 15:	42.1% ⁴
Kiasi cha wanawake wanaojua kusoma na kuandika ikilinganishwa na kile cha wanaume (umri wa miaka 15–24) (mwaka 2004):	hakuna data
Umri wa wastani wa wanawake kuolewa mara ya kwanza (miaka 25-29)	miaka 20 ⁵
Umri wa wastani wa wanaume kuoa mara ya kwanza (umri wa miaka 15–49):	hakuna data
Umri wa wastani wa wanawake kufanya mapenzi mara ya kwanza (umri 15–49) ⁶ :	hakuna data
Umri wa wastani wa wanaume kufanya mapenzi mara ya kwanza (umri 15–49) ⁷ :	hakuna data
Kiwango cha matumizi kwa afya kwa kila mtu (intl \$ mwaka 2004):	Dola 86 ⁸
Idadi ya manesi kwa kila watu 1000 (mwaka 2004)	1:47 ⁹
Asilimia ya wanawake wanaotumia njia za upanganji uzazi wenye umri kati ya 15–49 (1996–2004) ¹⁰ :	39% ⁸
Kiwango cha uzazi (makisio ya 2000–2005):	watoto 5 kila mama ⁹
Kiwango cha vifo vya kina mama wanapojifungua kwa kila watoto 100,000 (1990–2004):	410 ¹⁰
Makabila:	Kenya ina makabila 42, wengi wake wakiishi mashambani ¹¹
Dini:	Waprotestanti 43% Wakatoliki 33% Waislamu 10% Imani za kienyeji 10% nyingine 2% ¹²
Lugha:	Kiingereza (lugha rasmi) Kiswahili (rasmi) lugha za kienyeji kadha ¹³

MAELEZO KUHUSU UKIMWI:

Kiwango cha ueneaji wa ukimwi (umri 15–49)	6.1 (5.2–7.0)% ¹⁴
Idadi ya wanawake (miaka 15 juu) walio na ukimwi (2006):	740,000 (640,000–840,000) ¹⁵
Idadi ya watoto (umri 0–14) walio na ukimwi:	150,000 (55,000–290,000) ¹⁶
Kiwango cha ueneaji wa ukimwi kwa wanawake wachanga (umri 15–24):	5.2% ¹⁷
Kiwango cha ueneaji wa ukimwi kwa wanaume wachanga (umri 15–24):	1% ¹⁸
Kiwango cha ueneaji wa ukimwi miongoni mwa makahaba wa mijini (2000):	27% ¹⁹
Idadi ya vifo vinavyotokana na ukimwi (2006):	140,000 (110,000–170,000) ²⁰
Makisio ya idadi ya mayatima (umri 0–17) kutokana na ukimwi (2005):	100,000 ²¹

MAELEZO KUHUSU KINGA DHIDI YA UKIMWI KWA WASICHANA NA WANAWAKE WACHANGA:

Kutokana na ongezeko la huduma zinazohusiana na ukimwi, kiwango cha ueneaji wa ukimwi kimeshuka katika miaka ya hivi karibuni. Hata hivyo, wanawake wachanga na wasichana nchini Kenya wangi hatarini ya kuambukizwa ukimwi kutokana na ukosefu wa usawa wa kijinsia na ukosefu wa nafasi za kujitendeza kichumi kwa wanawake hawa wachanga na wasichana. Kwa mfano, 11.4% ya wanawake wachanga wa umri 15–19 walitumia kondomu mara ya mwisho kufanya mapenzi,²² na uchunguzi wa kimataifa wa huduma za idadi ya watu ulipata kuwa 25% ya wanaume wa umri zaidi ya miaka 30 waliokiri kuwa na mpenzi nje ya ndoa, walikuwa na mpenzi aliyekuwa mdogo kwa miaka 10 kuwaliko. Wanawake hawa wachanga katika mahusiano haya ya kimapenzi walitaja mapato ya pesa kama sababu kubwa ya kujihusisha katika mapenzi na wanaume waliowazidi umri na uchunguzi huu ukaonyesha kuwa wanawake wachanga hawa hawajali sana kuogua ukimwi – athari ambayo ilitajwa na wachache sana kuwa mojawapo ya athari za kufanya mapenzi nje ya ndoa.²³ Makahaba huwa ndio kundi moja lililo hatarini na kwa sababu ya ukahaba kuwa haramu nchini Kenya, hakuna ushahidi kuhusu kiwango cha maambukizo pamoja na njia za kuwasaidia. Inakisiwa kuwa 17% tu yao wanafikiwa na huduma za kinga.²⁴ Mnamo 2001, uchunguzi wenye ncha nyingi ulihusisha sensa ya makahaba walioungama, ulionyesha kuwa ueneaji wa ukimwi miongoni mwa

UTANGULIZI

RIPOTI HII INANUILIWA KUTOA MUHTASARI WA KINGA DHIDI YA UKIMWI KWA WASICHANA NA WANAWAKE WACHANGA NCHINI KENYA.

Ripoti hii ni moja katika msururu uliotolewa na Muungano wa Kimataifa wa Upanganji Uzazi (International Planned Parenthood Federation – IPPF), chini ya Muungano wa Dunia kuhusu Wanawake na Ukimwi (Global Coalition on Women and Aids) na kwa usaidizi wa Hazina ya Watu wa Muungano wa Mataifa (United Nations Population Fund – UNFPA), Walioungua wakiwa Wachanga (Young Positives).

Ripoti yenyewe ni kifaa cha utetezi. Inauiliza kuongezea na kuboresha harakati za mipango, sera na ufadhili zilizochochuliwa kuingia ukimwi miongoni mwa wasichana na wanawake wachanga nchini Kenya. Walengwa wake wakuu ni wa kitaifa, kieneo na kimataifa wanaofanya sera na uamuzi na pia watoaji huduma. Inaendeleza wito wa sera za kilimwengu, kama ziliyokaririwa katika Azimio la Kisisia Kuhusu Ukimwi (Political Declaration on HIV/AIDS) kutokana na Mkutano wa Safu ya Juu wa Juni 2, 2006, wa kufuatilia Kikao Maalum Kuhusu Ukimwi cha Baraza la Muungano wa Mataifa (United Nations General Assembly Special Session on AIDS – UNGASS).

Ripoti hii inatoa ufupisho wa hali ilivyo sasa kuhusu njia na huduma za kinga dhidi ya ukimwi kwa wasichana na wanawake wachanga wa umri 15–24, nchini Kenya. Ina uchambuzi wa njia tano kuu zinazosaidia katika kinga dhidi ya ukimwi, nazo ni:

1. Kuwepo kwa sheria
2. Kuwepo kwa sera
3. Kuwepo kwa huduma
4. Ufikiaji wa huduma
5. Uhusishaji na haki

Pia inatoa mapendekezo kwa washika dau muhimu ili kuzidisha harakati zinazohusu njia na huduma za kinga virusi vya ukimwi kwa wasichana na wanawake wachanga nchini Kenya.

Ripoti hii ni msingi wa utafiti mwingi uliofanywa mwaka 2007 na IPPF, uliohusu utafiti wa ndani kwa kutumia data na ripoti zilizochapishwa, na pia utafiti wa kwenda nje kwa watu nchini Kenya ili kutoa habari halisi. Utafiti huu umelezewa kwa mapana katika “Ripoti ya Uchunguzi kuhusu Kinga dhidi ya Ukimwi kwa Wasichana na Wanawake Wachanga nchini Kenya” (Research Dossier on HIV Prevention for Girls and Young Women in Kenya) inayoweza kupatikana kwa idhini ya IPPF.

makahaba ulikuwa na kiwango cha juu kuliko miongoni mwa wanawake wengine – 75% ikilinganishwa na 30%. Ni nusu tu ya makahaba hawa walioesema kuwa walikuwa wametumia kondomu na wateja wao.²⁵ Zaidi ya haya, kuna tatizo kati ya upangaji na utekelezaji wa huduma zinazohusu masuala ya wanawake, data ikiwa haiingiani na jinsia.²⁶ Hivyo, pana haja ya mifumo ya sera na sheria ili kutekeleza haja na haki za wasichana na wanawake wachanga ili kundi hili liweze kuwa na uhuru kuhusiana na afya ya uke na uzazi, ikiwemo kinga dhidi ya ukimwi, tiba, utunzi na usaidizi.

Hata hivyo, kuna ishara wazi za kufaulu na hivi karibuni kumekuwa na hatua mwafaka zilizochochuliwa. Kwa mfano, Kenya sasa ina mfumo mzuri wa ufuatiliaji na utathmini ili kuongoza namna ya kuchukua, kuchunguza, kutumia na kupeana habari ambazo huwezesha kufuata maendeleo yaliyofanywa dhidi ya ukimwi na kusaidia kufanya maamuzi.²⁷ Mpango kabambe wa kuanzisha sera ya kitaifa kuhusu jinsia na maendeleo unaundwa sasa. Vijana na wanawake sasa wamewakilishwa vyema na wanahusika zaidi katika baraza za uamuzi kama vile National Aids Control Council na Kenya National HIV/AIDS Strategic Plan (KNASP). Ili kuwezesha mabadiliko ya kudumu, jitihada kama hizi zinafaa kuongezwa ili ziwe sehemu ya mpango wa jumla wa kinga ambao umeundwa na kutekelezwa. Ni muhimu kuwa matamshi yawe vitendo kwa wanawake wachanga na wasichana ambao wamelemewa sana na ukimwi nchini Kenya.

HOJA MUHIMU:

- **Umri halali** wa kuoja kwa wanaume na **kuolewa** kwa wanawake **ni miaka 18**.²⁹
- Umri halali wa mtu kwenda **kwa upimaji ukimwi au kwa huduma yoyote ya afya ya uke na uzazi** bila idhini ya mzazi ni **miaka 18**, kama ilivyo kwa hatua zozote zile za kimatibabu. Hata hivyo, haya hayahusu vijana walioolewa au walio wazito. Mshauri anaweza kutumia hiari yake kwa vijana wa umri wa miaka 15 hadi 18. Vijana walio chini ya miaka 14 wanaweza tu kupata ushauri.³⁰
- **Utoaji mimba** ni halali tu pale **mimba ingehatarisha maisha ya mama au ili kudumisha afya yake kimwili na kiakili**. Utoaji mimba **huu lazima ufanyiwe hospitalini** na daktari aliye na kibali kwa idhini ya mama mwenyewe na bwanake. Maoni ya daktari wa kiakili na daktari wa mwili yanahitajika kabla ya utoaji mimba kufanywa.
- **Sio lazima mtu kupimwa kwa virusi vya ukimwi**. Hata hivyo, makanisa mengi yanapendekezea wachumba kwenda kupimwa kabla ya kufunga ndoa. Kwa sababu hii waumini wengi wamegawanyika kuhusu kwamba hii itaweza kupunguza kuenea kwa ukimwi au la au itaendeleza tu unyanyapaa.³²
- **Mswada wa hatia za kijinsia wa 2006 (The Sexual Offences Act 2006)** una:
 - Hatia 14 jipya, ikiwemo ubakaji na wengi, uambukizaji maksudi wa ukimwi, ulaguzi kwa ajili kutumia kimapenzi na ponografia kutumia watoto.
 - Kutoa vifungo kwa hatia.
 - Kuanzisha kituo cha kuchunguza data za DNA pamoja na usajili wa watoto wanaodhulumiwa kimapenzi.
 - Kule kuchukua kama hatia bugudhi za kimapenzi kwa wanawake.³³
- **Ukahaba nchini Kenya** ni haramu na unashutumiwa. Sheria **inapiga marufuku uuzaji wa mapenzi lakini haiadhibu mteja kwa kuyanunua**. Kwa hivyo, wanawake wanaojihusisha na ukahaba ni **wahalifu** kwa kufanya jambo haramu.³⁴
- Kuwa na sindano na sirinji zilizotumika kunaweza kumfanya mtu ahukumwiwe. Hili limewafanya wengi **wanotumia mihadarati ya kujidunga** (IDUs) kutobeba vifaa vya kujidunga. Kwa hivyo watumizi hawa (IDUs) **wanakosa kununua sindano na sirinji** mahali ambapo madawa haya yanatumwiwa. Mambo haya yanazua fursa hatari sana za kuambukiza.³⁵
- **Mswada wa kinga na uzuiaji virusi vya ukimwi** nchini Kenya ulipitishwa bungeni mnamo Disemba 2006, ijapokuwa **haujasisitizwa vya kutosha bado**. Mswada huu **unatoa haki za watu walio na virusi na unauilia kupunguza athari za janga hili kwa wananchi**.³⁶
- **Ubaguzi** umezingatiwa katika mswada huu, hasa ubaguzi **katika makazi, katika taasisi zote za elimu na kupiga marufuku namna zote za ubaguzi wa watu walio, au wanakisiwa kuwa na virusi**. Hata hivyo mswada huu **hautaji kinaganaga walio hatarini mno**.³⁷

DONDOO NA MASUALA:

- “Kuna visa ambapo wasichana wadogo **wameishia kutumia namna mbovu sana za kutoa mimba** Kama vile **kutumia** vipimo vya kupindukia vya madawa ya malaria au **madawa makali ya miti shamba** ili kuuu vijusi. Jambo hili limesababisha vifo vingi.” (Mazungumzo na makundi lengwa ya wanawake wachanga na wasichana, mashambani, umri 15–26)
- “*Vijana chini ya miaka 18 wanafaa kupata idhini ya wazazi ili kutumia huduma za vituo vya ushauri na upimaji (VCT)*. Hii inamaanisha kuwa, vijana wanaojihusisha mno na mapenzi hawatumi huduma hizi.” (Mazungumzo na Makundi – lengwa ya wanawake wachanga na wasichana, mashambani, umri 15–26)
- “Dini na utamaduni huathiri utekelezaji wa sheria. Katika upande **mmoja vipindi hutufunza kuwa tutumie kondomu ikiwa tutafanya** mapenzi, lakini katika upande mwingine dini **hairuhusu kutumia mipira miongoni mwa vijana kwani inawataka wasijihusishe kamwe. Kujizuia ni vigumu**.” (Mazungumzo na Makundi – lengwa ya wanawake wachanga na wawulana, mjini, umri 15–24)
- “*Mswada mpya unaharamisha uambukizaji maksudi wa ukimwi lakini kwa jumla sana. Hautaji kinaganaga wasichana wadogo na wanawake wachanga*.” (Majadiliano Mshauri wa utekelezaji wa Huduma, Shirika la Kimataifa lisilo la kiserikali kuhusu Afya ya Jinsia na Uzazi)
- “Kwa maoni yangu **sheria kuhusu Ukimwi nchini Kenya ni ya jumla sana** na haizingatii kila kundi-husika kivyake” (Majadiliano – Meneja wa Mradi Shirika lisilo la Kiserikali la Kenya)
- “*Sheria za Waislamu zinaruhusu wanawake kuolewa wakiwa na umri wa miaka 15, bora msichana awe hajalazimishwa kuolewa. Huu ndio umri wa chini kabisa ambapo mwanamke anaweza kuolewa kulingana na sheria za Waislamu*.” (Majadiliano – Shehe, Mratibu wa Afya ya Uzazi ya Vijana na Mradi wa Kinga Dhidi ya Ukimwi kwa vijana)
- “Kuwa na **mswada kuhusu ukimwi ni hatua mwafaka sana**, lakini hakuna njia ya kuingilia miktadha ambapo sheria hizi zinaweza kutekelezwa. Kwa mfano, miktadha tofauti ya kitamaduni inayowahatarisha watu mbalimbali katika jamii. Sheria zinaweza kuwepo, lakini **ikiwa sheria haziwezi kupewa nguvu, basi inakuwa muhali**.” (Majadiliano – Mshauri wa Maendeleo ya Taasisi – UN Agency)
- “*Sheria kwa namna fulani imechangia kuongeza hatari ya kutumiwa nguvu na kuambukizwa ukimwi kwa wanawake. Kwa mfano, pale inakuwa hatia kwa makahaba kutafuta riziki kupitia ukahaba. Wanasumbuliwa mara kwa mara na askari kwa ajili hii*.” (Majadiliano – Afisa wa Mradi, Shirika la Kimataifa lisilo la Kiserikali Kuhusu Upangaji Uzazi)
- “Sheria zinaweza kuwekwa kama vile **Sheria Kuhusu Ukimwi** iliyowekwa mapema mwaka huu. **Lakini utekelezaji wa sheria kama hizi ni changu moto kubwa sana nchini Kenya**.” (Majadiliano – Afisa wa Mradi wa Afya ya Uzazi ya Vijana, UN Agency)

HOJA MUHIMU:

- Lengo la **KNASP (2005/6–2009/10)** ni kupunguza kuenea kwa ukimwi, kuboresha hali ya maisha ya wale walioambukizwa na walioathiriwa, na kupunguza athari za kiuchumi za janga hili.³⁸ Matakwa muhimu ya KNASP ni:
 - Kuwa na njia inayohusisha sekta nyingi**, ikiwemo kuanzisha mahusiano muhimu na kudhibiti ukimwi katika sekta zote muhimu.
 - Kulenga **makundi yaliyo hatarini**.
 - Kulenga **jinsia na vijana**.
 - Kushirikisha kikamilifu watu waliouguua ukimwi katika utekelezaji wa njia hii**.
 - Usaidizi uliokitwa katika ushahidi.
 - Njia ya ushirikishi na kutia nguvu**.
 - Kusaidia harakati zinazofanywa kieneo na kimataifa.³⁹
- KNASP 2005/6–2009/10 inasisitiza **kusaidia watu waliouguua ukimwi**. Katika mwaka 2006, nia ilikuwa ya kuwapa watu 240,000 madawa ya kupunguza athari za virusi (ARVs), ijapokuwa ni watu 120,026 tu waliofikiwa.
- Mbinu KNASP 2005/6–2009/10 zinazotumia kuinga uambukizaji wa ukimwi miongoni mwa vijana ni kama:
 - Ujumbe kuhusu kinga uliotayarishwa na kuwasilishwa** vizuri. Vijana wengi wamesikia kuhusu virusi na ukimwi lakini ni 53% tu ya wanawake wachanga na 60% tu ya wanaume wachanga wanaojua kuwa kondomu hupunguza hatari ya kuambukiza ukimwi.
 - Habari zinazovutia vijana** kuhusu ukimwi na afya ya uzazi pamoja na huduma nyinginezo.
 - Kuzindua mfumo wa elimu ili kutoa **mpango mwafaka kuhusu kinga na utunzaji vijana katika shule**.
 - Kuboresha uwezo wa wasichana kupata elimu na ufundi** na kuhakikisha haki zao.
 - Kujenga **uhusiano na mashirika ya vijana**.⁴⁰
- KNASP 2005–2009 inanuia kuzidisha kutangaza hatari kwa wale walio katika hatari ya kuambukizwa ukimwi pamoja na athari zake katika taifa. Hii inamaanisha kuwa makundi yafuatayo yatalengwa:
 - Mke na mume ambao mmoja ndiye aliyambukizwa**.
 - Makahaba**.
 - Mayatima na watoto walio hatarini**.
- KNASP 2005–2009 inalenga kuongeza huduma za kuinga uambukizaji wa mama kwa mtoto nchini kwa **kuongeza idadi ya akina mama wajawazito wanaopewa madawa ya kupunguza athari za ukimwi (ARVs) ili kiwango cha watoto wanaozaliwa na virusi vya ukimwi ipungue** toka 33% hadi chini ya 23%.⁴² Pia kuna miongozo kuhusu uzuiaji wa maambukizo ya mama kwa mtoto inayoeleza utunzaji wa wanawake wajawazito na wanaouguua ukimwi katika sehemu zote.⁴³
- Huduma ya ushauri na upimaji (VCT) ni bure** katika taasisi zote za umma⁴⁴ kuna miongozo ya Kitaifa Kuhusu Ushauri huu na Upimaji (VCT) iliyochapishwa na wizara ya Afya, na inayotoa maelekezo kuhusu utoaji huduma.⁴⁵ Kuna **mipango ya kuongeza upimaji katika msingi wa kujitoa**.⁴⁶
- Wizara ya afya pia imetoa **miongozo na sera kuhusu tiba na utunzaji wa maambukizo ya zinaa (STIs)**.⁴⁷
- Kijitabu cha Data Kuhusu Ukimwi**, Kenya ina habari kuhusu kuenea kwa ukimwi kutegemea umri na jinsia.⁴⁸
- KNASP inasisitiza **ongezeko katika usambazaji wa kondomu pamoja na habari kuhusu kondomu za wanaume na za wanawake**, na inaweka malengo mahsusi ya:

- Angaa 40% ya wanawake na 65% ya wanaume katika kiwango cha umri wa 15–24 **wawe washatumia kondomu wanapofanya mapenzi hivi karibuni**.
- 85% ya wanawake na wanaume wa umri wa 15–24 waweze **kutambua vyema njia za kuzuia kuambukizwa ukimwi kupitia ngono**.⁴⁹
- KNASP 2005–2009 inapanga **kuanzisha mbinu mahsusi za kutekeleza** uzuiaji wa ukimwi na matakwa mengine yahusianayo na ukimwi ya **wanaotumia mihadarati ya kujidunga (IDUs)**, ijapokuwa haijatajwa mbinu hizi mahsusi ni zipi.⁵⁰
- Mamlaka ya **Almashauri ya Kitaifa la Kudhibiti Ukimwi (NACC)** ni kutoa mfumo wa sera na mbinu za **kupanga na kuenea rasimili ya ukimwi na kutoa utunzaji** na usaidizi kwa wale walioambukizwa na walioathiriwa katika Kenya.⁵¹

DONDOO NA MASUALA:

- “Pengine jina la suala lingebadilishwa badala ya **‘Elimu ya jinsia’** iwe **‘Mafundisho ya Mbinu za Maisha’** ili kukubalika miongoni mwa wazazi na makanisa.” (Mazungumzo na Kundi – lengwa la Wanaume Wachanga na Wavulana Mjini umri 15–24)
- “*Ilivyo sasa, walioambuki-zwa wanadhaliwa na hivyo basi wanaogopa kujitokeza hadharani. Watu wanafaa kutiwa moyo ili kujua hali zao na waishi kwa kujikubali bila kubaguliwa.*” (Mazungumzo na Kundi – lengwa la wanawake wachanga na wasichana, mjini, umri 15–24)
- “Sera moja muhimu inayohitajika ni sera kuhusu elimu isiyobagua ya jinsia shuleni. **Wazazi, wanafaa kuelimishwa kuhusu masuala muhimu yanayohusu vijana** ili waweze kuelewa umuhimu wa elimu ya jinsia katika kupunguza matatizo fulani magumu katika jamii za leo yanayohusu afya ya uzazi na ukimwi.” (Majadiliano – Mshauri wa Utekelezaji wa Huduma, Shirika la kimataifa lisilo la Kiserikali, Kuhusu Afya ya Jinsia na Uzazi)
- “*Hakuna elimu rasmi ya jinsia shuleni kwa sasa. Kumekuwa na mjadala kuhusu kuanzisha elimu ya jinsia, lakini kila wakati inapodokezwa, makanisa na wazazi hawajakubaliana.*” (Majadiliano – Meneja wa Mradi, Shirika la Kenya lisilo la kiserikali Kuhusu Afya ya Jinsia na Uzazi)
- “Sijasoma kwa mapana na marefu, lakini ninaamini kuwa kuna **sera nyingi** na itifaki pamoja na **miongozo iliyonuliwa kuboresha kinga dhidi ya ukimwi**.” (Majadiliano – Shehe, Mratibu wa Afya ya Uzazi ya Vijana na Mradi wa Kinga dhidi ya Ukimwi kwa Vijana)
- “*Serikali inafaa kufanya maksudi mpango wa kuhakikisha kuwepo kwa njia za kuinga mimba. Kwa sasa serikali haikadiri katika bajeti ununuzi wa kondomu, bali UNAIDS ndio hununua kondomu na kuzisambaza.*” (Mshauri wa Maendeleo ya Taasisi – UN Agency)
- “Pana haja ya kupunguza **vikwazo vya uratibu serikalini** katika kutekeleza huduma muhimu. Kanuni kuwa lazima vijana wadogo wapate idhini ya mzazi ili kupata huduma za kinga pamoja na sheria kuhusu **utoaji mimba na ukahaba zinafaa kuangaliwa upya ili kuwiana vyema** na hali iliyoko sasa ya wasichana na wanawake wachanga.” (Majadiliano – Afisa wa Mradi wa Afya ya Uzazi ya Vijana, UN Agency)
- “*Serikali inafaa kukadiriya matumizi na kuanzisha sera zitakazoweza wasichana na wanawake wadogo ambao hawajaajiriwa waweze kupata huduma, sana sana mashambani ambako malipo japo kidogo, yangali ni kizuizi kwa wanawake.*” (Majadiliano – Afisa wa Mradi wa Afya ya Uzazi kwa Vijana; UN Agency)
- “Ingekuwa bora kama serikali **ingeweka mbinu** za kuweza kuondoa tatizo kuu la **unyanyapaa na ubaguzi**.” (Mwenyekiti-Shirika la Kitaifa la Watu Waliouguua Ukimwi – National PLHIV Network)

HOJA MUHIMU:

- Kuna **vituo 4,203** nchini ambako **huduma za afya ya jinsia na uzazi** zinatolewa.⁵²
- **Huduma ya upimaji na tiba ya maambukizo ya zinaa imejumuishwa katika idara ya matibabu ya jumla ya mahospitali** kwa hivyo, kuna huduma chache mahsusi za maambukizo ya zinaa za kuchunguza na kutibu au hata vituo vya kufanya hivi.⁵³
- Kufikia mwisho wa 2005, kulikuwa na vituo 650 vya ushauri na upimaji (VCT) nchini. **Huduma zote hizi za ushauri na upimaji (VCT) zimeteuliwa na kuidhinishwa na Kamati ya Kitaifa ya Huduma ya Kuinga Ukimwi/Maambukizo ya Zinaa.** Harakati za kupanua huduma hizi zimeongeza idadi hii hadi vituo **900** nchini kufikia sasa.⁵⁴
- Kufikia mwisho wa 2005, kulikuwa na **vituo 759** nchini vya kutoa huduma ya kuzuia uambukizaji ukimwi wa mama kwa mtoto (PMTCT).⁵⁵
- “Serikali imeanzisha vituo vya kutunza waliougua ambapo watu walio na virusi (PLHIV) wanaweza kupata matibabu, ushauri na usaidizi mwingine wa kiakili- kijamii.”⁵⁶
- Kupitia Huduma ya Kitaifa ya Mafundisho ya Afya ya Jamii (FLTP), iliyo idara katika wizara ya Afya, **kuna miradi inayotaribu kuboresha mawasiliano na suala la ukimwi pamoja na shida nyingine za kijamii.** Mradi wa Kitaifa wa Kuzuia Ukimwi na Maambukizi ya Zinaa (NASCO) pia una mipango inayoshughulikia mawasiliano kati ya mwanamke na mwanamume.⁵⁷
- Kuna **vituo 20 vya vijana** nchini ambavyo vinatoa huduma za afya ya jinsia na uzazi kwa vijana.⁵⁸
- Huduma za kijamii za uuzaji zinapanuliwa ili **kuimarisha kuwepo kwa na uwezo wa kununua** kondomu za wanaume, sanasana katika maeneo yaliyo katika hatari zaidi. Huduma hii ambayo kwa sasa imo mikoa 4 itapanuliwa ili kufikia mikoa yote, ikisaidiwa na **Taasisi ya Elimu ya mawasiliano (IEC)** inayolenga makundi yaliyo hatarini. KNASP pia inasaidia kusambaza **kondomu za wanawake** kama njia ya kuwawezesha kufanya mapenzi salama. Lengo kufikia 2010 ni kusambaza kondomu milioni 160 kila mwaka.⁵⁹
- Kuna vituo **5,170 vya kutoa huduma kwa wanawake wajawazito (ANC)**, ambapo vituo 1,090 vinahusu uziujaji wa maambukizi ya mama kwa mtoto (PMTCT). **Kwa jumla ni vituo 2000.**⁶⁰ Idadi hii inazidi kuongezeka kadri huduma zinavyopanuliwa.⁶¹
- Wanaotumia mihadarati ya kujidunga (IUDs) hawajatambuliwa kama moja wapo wa makundi yaliyo hatarini nchini Kenya na hivyo huduma kwao ni chache. Hata hivyo, kuna mashirika 11 yaliyoorodheshwa kama vituo vya huduma katika mtandao wa Tume ya Kitaifa ya Kupambana na Madawa ya Kulevya, Kenya (NACADA).⁶²

DONDOO NA MASUALA:

- “Huko mashambani, utapata vifaa **vya kutoa kondomu ambavyo havina kondomu.** Vifaa hivi vinabaki vitupu kwa muda mrefu. Vinafaa kuwa mahali ambapo vijana wanaweza kupata kondomu wanapohitaji, na mara wanapozikosa huendelea kufanya mapenzi bila kuwa nazo.” (Mazungumzo na Kundi – lengwa la wanawake wachanga na wasichana, mashambani, umri 15–26)
- “**Kuna kampeni na huduma nyingi kuhusu kuzuia ukimwi lakini matokeo yake hayajaonekana bado.**” (Mazungumzo na Kundi – lengwa la wanaume wachanga na wavulana, mjini, umri 15–24)
- “**Utumizi wa picha** utaonyesha dhahiri athari za ukimwi kwenye miili ya binadamu na hivyo kuwafanya wale ambao hawajaambukizwa kuwa na tahadhari kubwa.” (Mazungumzo na Kundi – lengwa la wanawake wachanga na wasichana, mjini, umri 15–24)
- “**Utunzi na msaada** kwa wasichana na wanawake wachanga **umekosekana kabisa, wengine wao wakiwa wamefukuzwa kutoka nyumbani na wazazi wao kwa kuwa na virusi.**” (Majadiliano – Mshauri wa Utekezaji Huduma, Shirika la Kimataifa lisilo la kiserikali kuhusu Afya ya Jinsia na Uzazi)
- “Pamekuwa na **maendeleo kabambe katika upanuzi wa huduma za ushauri na upimaji (VCT).** Katika maeneo ambapo hapana vifaa vya kudumu, huduma nyepesi za kuhamahama zinatolewa, lakini **hakuna kliniki zinazolenga hasa wasichana na wanawake wachanga pekee.**” (Majadiliano – Meneja wa Mradi, Shirika la Kenya lisilo la serikali Kuhusu Afya ya Jinsia na Uzazi)
- “**Kwa sababu ya ukimwi, jamii ya Waislamu imeruhusu utumizi wa kondomu ili kuzuia maambukizi.** Utumizi wa kondomu utakubaliwa pale ambapo nia ya maharusi ni kujikinga dhidi ya kuambukizwa ukimwi na kuzuia mamba.” (Majadiliano – Shehe, Mratibu wa Kinga dhidi ya Ukimwi kwa vijana)
- “Kuna vibango vingi mijini kuliko mashambani vinavyosambaza habari kuhusu uziujaji wa ukimwi. **Huduma za ushauri na upimaji (VCT) hazitoshi katika mashambani.**” (Majadiliano – Mshauri wa Maendeleo ya Taasisi – UN Agency)
- “**Vituo vya ushauri na upimaji (VCT), vya kuzuia maambukizi ya mama kwa mtoto (PMTCT) na vya kutoa madawa ya kupunguza athari za ukimwi (ART) havilengi wasichana na wanawake wachanga.** Vipo ndio, lakini havitoshi, sana sana vya ART. Wengi wanaotaka kusaidiwa navyo hawavipati.” (Majadiliano – Afisa wa Mradi, Shirika la Kimataifa lisilo la Kiserikali kuhusu Mpango wa Jamii)
- “**Huduma za ushauri na upimaji (VCT) zilizoko hazivutii vijana.** Zinalenga watu wote wazima kwa jumla na havilengi kutoa huduma kwa vijana. **Hii huwa ni kikwazo kwa wasichana na wanawake wachanga katika kupata huduma.**” (Majadiliano – Afisa wa Mradi wa Afya ya Uzazi ya Vijana, UN Agency)
- “**Ni hivi majuzi tu ambapo mipango imeanzishwa ya kujaribu kuwasaidia watumizi wa mihadarati kwa kutoa habari kuhusu hatari ya kuambukizwa virusi kwa kutumia pamoja sindano na sirinji.**” (Majadiliano – Mwenyeketi, Shirika la Kitaifa la watu waliogua Ukimwi – PLHIV Network)

HOJA MUHIMU:

- Kwa kweli kuna vikwazo kadhaa **vya kijamii, kimipango na kifedha** kwa wasichana na wanawake wachanga katika kupata huduma nchini Kenya ikiwemo:
 - **Misimamo hasi ya familia**, wanajamii na wahudumu wa afya.
 - **Unyanyapaa** unaohusiana na virusi na ukimwi unawafanya watu waogope kutembelea vituo vya ushauri na upimaji (VCT).
 - **Ukosefu wa habari** kuhusu huduma zilizoko.
 - **Umbali** wa huduma hizi na gharama ya usafiri, hasa mashambani.
 - Ukosefu wa **faragha na uaminifu** ni kikwazo kingine nchini Kenya.
 - Tamaduni zinazohusu **ubaguzi wa kijinsia**.
Vikwazo vingi hivi huwaathiri hasa wasichana na wanawake wachanga wanaoishi mashambani.⁶³
- **Kuna vituo 8 tu** katika hospitali za serikali vinavyotoa huduma inayohusiana na vijana **katika wilaya 71 nchini Kenya**.⁶⁴
- **Ushauri wa hiari na upimaji (VCT) unatolewa kwa yeyote apendaye na aliye na umri wa 18** kwenda juu, pamoja na walioolewa kabla ya kutimiza miaka 18, walio wajawazito au makahaba watoto. Washauri hutumia uamuzi wao katika kusaidia vijana hao wadogo wanaotaka ushauri na upimaji. **Kuna tofauti za kijinsia kuhusiana na wanaohitaji huduma za ushauri na upimaji**. Kati ya mwaka 2001 na 2004, 56% ya wateja walioendea huduma za ushauri na upimaji walikuwa wanaume.⁶⁵
- **Vituo vyote vya ushauri na upimaji vilivyoko katika hospitali za umma kwa hivi sasa vinatoa huduma bure,**⁶⁶ japo vinaweza kuanza kulipisha ikiwa vitaidhinishwa na wakala inayosimamia kituo. Hata hivyo, washauri wanaweza kuondoa malipo ikiwa watathibitisha kuwa mteja hawezi kulipa.⁶⁷
- **Matibabu ya maambukizo ya zinaa (STIs)** kwa kutumia njia ya kutunza dalili yanatolewa **bure katika hospitali za serikali**.⁶⁸
- Vituoni, **misimamo hasi ya wanaotoa huduma** inaweza kuzuia **wasichana na wanawake wachanga** wanaotafuta habari kutoendea usaidizi katika vituo hivi.⁶⁹
- Kuanzia Juni 2006, **madawa ya kupunguza athari za virusi (ARVs) yametolewa bure kwa wanaoyahitaji**, wakiwemo wasichana.⁷⁰
- **Wanawake wengi, hasa wanaoishi mashambani hawawezi kupata habari** inayohusiana na ukimwi kupitia vyombo vya habari na hivyo basi **hawawezi kupata huduma. Utumizi wa matangazo kupitia vibango** umekuwa namna moja muhimu ya kusambaza ujumbe kuhusu virusi na ukimwi **katika miji na vitongoji**.⁷¹

- 20% (114) ya vituo **vya kutoa ushauri na upimaji (VCT)** ipo mjini Nairobi, ilhali huduma hizi hazipo katika **wilaya za mashambani**. Katika sehemu kama **Suba** ambapo kiwango cha ueneaji ukimwi ni 43%, kuna vituo 5 pekee vya kutoa **ushauri na upimaji (VCT)**, vingi vyake vikiwa **haviwezi kufikika na wanawake wengi**.⁷²

DONDOO NA MASUALA:

- “Suala la **kufanya mapenzi ni mwiko katika jamii nyingi** na itakuwa vigumu kwa wazazi kuelewa sababu za kijana kwenda kwa huduma za ushauri na upimaji (VCT).” (Mazungumzo na Kundi – lengwa la wanawake wachanga na wasichana, mashambani, umri 15–26)
- “**Katika sehemu nyingine huduma za ushauri na upimaji (VCT) ziko mbali**. Lazima mtu awe na nauli ili aweze kufikia huduma hizi, na asipokuwa nayo hataweza katu kufika hata atake vipi.” (Mazungumzo na Kundi – lengwa la wanaume wachanga na wavulana, mjini, umri 15–24)
- “Madaktari wengine na manesi **hushutumu vijana kwa kuambukizwa zinaa** (STIs)-wanawahukumu vibaya.” (Mazungumzo na Kundi – lengwa la wanaume wachanga na wavulana, mjini, umri 15-24)
- “**Hebu chukua mfano wa msichana wa miaka 15 anayeenda kwenye kliniki kwa matibabu ya maambukizo ya zinaa au kupimwa kwa virusi; watoa huduma wanaweza kushtuka sana kwa nini msichana kama huyo anaenda kwa huduma kama hizo.**” (Mshauri wa Utekelezaji wa Huduma, Shirika la Kimataifa lisilo la Kiserikali, Kuhusu Afya ya Jinsia na Uzazi)
- “Ni vigumu kwa **wasichana na wanawake wachanga waliougua kupata huduma mno kwa ajili ya unyanyapaa**, lakini jambo hili linabadilika upesi”. (Meneja wa Mradi, Shirika la Kenya lisilo la Kiserikali linalohusu Afya ya Jinsia na Uzazi)
- “**Hakuna huduma za afya ya uzazi nchini Kenya ambazo zinavutia vijana**. Hakuna huduma zinazolenga hasa wasichana wadogo na wanawake pachanga.” (Majadiliano – Shehe, Mratibu wa Afya ya Uzazi ya Vijana na Mradi wa Kinga dhidi ya Ukimwi kwa Vijana)
- “Huwenda wanawake walioolewa **kutafuta idhini kutoka kwa mabwana zao kabla ya** kutumia huduma fulani, na hili huweza kuwa kikwazo kwa utumizi wa huduma hizi”. (Majadiliano – Mshauri wa Maendeleo ya Taasisi-UN Agency)
- “**Huduma za kinga dhidi ya virusi na ukimwi hutumiwa mno na wasichana wa mjini waliosoma na wameajiriwa**, kuliko wasichana ambao hawajasoma wala kujajiriwa. Habari kuhusu kinga hupatikana mno shuleni kuliko nje ya shule.” (Majadiliano – Afisa mradi, Shirika la Kimataifa lisilo la Kiserikali Kuhusu Mpango wa Jamii)
- “**Huduma zinazohusiana na ukimwi huwa vigumu kuvitoe kwa vijana waliomaliza shule** kwani wengi wao huwa hawajaajiriwa na sanasana wanapoishi mashambani ambako huduma hutolewa kwa malipo.” (Majadiliano – Afisa wa Mradi wa Afya ya Uzazi kwa Vijani, UN Agency)
- “**Mashambani, waliougua huulizwa kulipia huduma** kama vile upimaji wa kuthibitisha kiwango cha kuugua ukimwi (CD4 count). **Vijana ambao hawajaajiriwa huwenda wasipate huduma** kama hizi kwa sababu ya ukosefu wa pesa.” (Mwenyekiti, Shirika la Kitaifa la Watu Waliougua Virusi-PLHIV Network)

HOJA MUHIMU:

- Kenya iliweka sahihi kwenye “**Makubaliano Kuhusu haki za Watoto**” ya 1991 na “**Makubaliano Kuhusu kuangamiza namna zote za Ubaguzi dhidi ya Wanawake**” ya 2001.⁷³ Haijaweka sahihi Makubaliano Kuhusu Ndoa ya Mapatano, Umri wa chini wa Ndoa na Usajili wa Ndoa.⁷⁴
- Mkakati wa kitaifa wa Kenya kuhusu ukimwi** (KNASP 2005/06–2009/10) ulitayarishwa kwa **namna ya uhusishi**. Ulihusisha mashirika yasiyo ya kiserikali (NGOs), makundi ya kiraia na makundi ya kidini, **watu walio na virusi** (PLHIV), taasisi za utafiti na sekta binafsi. Mashirika haya na watu binafsi walipongezwa kwa kuhusika katika uwekaji malengo yanayoweza kutimizwa katika hatua ya upangaji na pia kwa kuzidi kusaidia katika shughuli zinazohusiana na ukimwi nchini Kenya.⁷⁵
- Namna ya kuunda mfumo wa kitaifa wa **uchunguzi na utathmini wa ukimwi ilikuwa** husishi na yenye kujumuisha **mashauri katika viwango vya eneo bunge, mkoa na taifa**. Imehusisha utafiti uliohusisha wengi na kutambua njia za uchunguzi na utathmini, nafasi na vikwazo pamoja na kutoka nje na kujenga makubaliano kuhusu njia ya kutambua matakwa.⁷⁶
- Kundi la wanawake wanaopigana na ukimwi**, nchini Kenya (WOFAK) linatunza na kuhudumia wanawake na watoto walio kwenye hatari ya ukimwi kupitia:
 - Ushauri wa watu binafsi na makundi.
 - Utunzaji wa kimatibabu kwa kutumia madawa ya kisasa na ya kienyeji.
 - Kutembelea wagonjwa nyumbani na hospitalini.
 - Usaidizi wa kiuchumi kupitia kuanzisha shughuli za kimapato kwa wanawake, mayatima waliokomaa na walezi.
 - Mapendekezo kwenye vituo vingine vinavyotoa huduma nyingine za usaidizi.
 - Usaidizi wa vyakula kwa watoto walio hatarini pamoja na wagonjwa mahututi.⁷⁷
- Mfumo wa kitaifa wa Uwezesaji Watu Wanaougua Ukimwi Kenya (NEPHAK)** unatangaza kuwa u wazi kwa mtu yeyote aliyeugua ukimwi kujiunga, ijapokuwa hili haliwapi watakojiunga haki ya kupiga kura.⁷⁸
- Kuna jitihada kadhaa **zinazotaribu kuhusisha wanawake wachanga na wasichana waliougua ukimwi katika kampeni kupitia vyombo vya habari**, lakini hazijafaulu. Kuna makundi mengine kadhaa ya vijana waliougua ukimwi yanayojihusisha katika vita dhidi ya ukimwi kama **Vijana Hai (Youth Alive) Kundi la Wanawake Wanaopigana na Ukimwi (WOFAK)** na mengine mengi.⁷⁹
- Kundi la “Youth Net” likishirikiana na Afisi iliyoko Kenya ya Shirika la Kimataifa la Afya ya Jamii**, lilisaidiana na stesheni za televisheni nchini Kenya ili kuchangia **kampeni ya kilimwengu dhidi ya ukimwi ya Music Television (MTV)** iitwayo “Kukaa Hai” 2002 (Staying Alive 2002). Stesheni moja ya Kenya ilianzisha

kipindi chake cha **Baraza la Vijana (Youth Forum)**. Kundi la “Youth Net” pia lilifanya utathmini kuona **vile vijana wa Kenya walivyochukulia ujumbe huu kupitia vyombo vya habari vya ulimwengu**.⁸⁰

DONDOO NA MASUALA:

- “Baraza za vijana ili kuzungumzia ukimwi zinafaa kuwa **na burudani, maigizo na muziki unaovutia vijana**. Ingefaa zaidi kama kungekuwa na michezo kama kandanda, netiboli, mchezo wa kujenga maneno na mingineyo ili kufurahia zaidi na wakati uo huo wanapata habari muhimu kuhusu ukimwi.” (Mazungumzo na Kundi – lengwa la wanawake wachanga na wasichana, mashambani, umri 15–26)
- “*Habari ni muhimu na mijadala hii huru inafaa kusisitizwa zaidi.*” (Mazungumzo na Kundi – lengwa la wanaume wachanga na wavulana, mjini, umri 15–24)
- “**Ujumbe muhimu** unaweza kuwasilishwa kupitia **burudani, maigizo** na michezo yenye dhima na mafunzo ambayo inavutia vijana.” (Mazungumzo na Kundi–lengwa la wanawake wachanga na wasichana, mjini, umri 15–24)
- “*Kenya imetia sahihi Makubaliano ya Kimataifa, lakini hayajatekelezwa. Serikali inakosa uwezo wa kutekeleza matakwa ya mikataba kama hiyo.*” (Majadiliano – Mshauri wa Utekelezaji wa Huduma, Shirika la Kimataifa lisilo la Kiserikali, Kuhusu Afya ya Jinsia na Uzazi)
- “Kuna jitihada zinazofanywa maksudi na serikali za **uwakilishi wa vijana** kwa kuanzisha wizara jipya kwa jina **Wizara ya Vijana na Hazina kwa Vijana**.” (Majadiliano – Meneja wa Mradi, Shirika la Kenya lisilo la Kiserikali Kuhusu Afya ya Jinsia na Uzazi)
- “**Serikali haijalazimika kutekeleza haki za afya ya uzazi kwa wanawake** na kwa hivyo haina sera mahususi kuhusu haki za afya ya uzazi kwa kina ‘mama’.” (Majadiliano – Shehe, Mratibu wa Afya ya Uzazi kwa Vijana na Mradi wa Kinga dhidi ya Ukimwi kwa Vijana)
- “Hakuna jitihada zilizofanywa maksudi ili kuhusisha vijana katika kufanya maamuzi muhimu nchini Kenya. Wizara ya Masuala ya Vijana inafaa kuratibu **kauli ya vijana na kuwashirikisha katika uamuzi sanasana** kuhusu masuala yanayowaathiri.” (Majadiliano – Mshauri wa Maendeleo ya Taasisi-UN Agency)
- “*Mojawapo wa haki zilizoelezwa waziwazi katika harakati za kitaifa kukabiliana na ukimwi ni haki ya kuishi, haki ya kuajiriwa na haki ya kupata huduma kwa watu walio na virusi vya Ukimwi. Hakuna popote panapotaja haki ya afya ya uzazi katika kampeni dhidi ya ukimwi.*” (Majadiliano – Afisa wa Mradi, Shirika la Kimataifa lisilo la Kiserikali Kuhusu Mpango wa Jamii)
- “Mara nyingi vijana wamepewa **kifutia machozi** ili waone kama kwamba wamewakilishwa.” (Majadiliano – Afisa wa Mradi wa Afya ya Uzazi ya Vijana – UN Agency)
- “*Pana haja ya kuelimisha wapanga sera kuhusu haja ya vijana kuwakilishwa katika shughuli za kufanya maamuzi nchini Kenya.*” (Majadiliano – Mwenyekiti Shirika la Kitaifa la Watu walio na Virusi vya Ukimwi – PLHIV Network)

MAREJELEO

- ¹ Asilimia ya watu wa umri 15-24 ambao wanaweza kusoma na kuandika maelezo mafupi na rahisi kuhusu maisha yao ya kila siku
- ² Umri ambapo nusu (½) ya vijana wa umri 15-24 wamefanya mapenzi (umri wastani)
- ³ Umri ambapo nusu (½) ya vijana wa umri 15-24 wamefanya mapenzi (umri wastani)
- ⁴ Asilimia ya wanawake walioolewa (ikiwemo wale walio katika uhusiano wa kimapenzi) wa umri 15-49 ambao wanatumia au ambao wapenzi wao wanaotumia vifaa vya kuzuia mimba, aidha vya kisasa au vya kitamaduni
- ⁵ CIA (2006) The world fact book – Kenya (Kutoka mtandao, tarehe 04/04/07)
- ⁶ UNAIDS Country situation analysis – Kenya (Kutoka mtandao, tarehe 04/04/07)
- ⁷ Kenya National Bureau of Statistics, Basic Report on Well-being in Kenya, Ministry of Planning and National Household.
Kenya National Bureau of Statistics, Kenya Integrated Household Budget Survey (KHIBS) 2005/06, Ministry of Planning and National Development
- ⁸ CIA (2006) The World Factbook – Kenya (Kutoka mtandao, tarehe 04/04/07)
- ⁹ UNICEF Family Planning, The Progress of Nations (Kutoka mtandao, tarehe 28/09/07)
- ¹⁰ WHO Country Overview – Kenya (Kutoka mtandao, tarehe 04/04/07)
- ¹¹ WHO Country Health System Fact Sheet 2006 Kenya (Kutoka mtandao, tarehe 04/04/07)
- ¹² Human Development Report 2006 – Kenya (Kutoka mtandao, tarehe 04/04/07)
- ¹³ Ile ile iliyoitajwa
- ¹⁴ Ile ile iliyoitajwa
- ¹⁵ Communication with UNFPA Kenya Office, October 2007
- ¹⁶ Ile ile iliyoitajwa
- ¹⁷ Ile ile iliyoitajwa
- ¹⁸ UNAIDS Country Situation Analysis – Kenya, (Kutoka mtandao, tarehe 04/04/07)
- ¹⁹ UNAIDS Country Situation Analysis – Kenya, (Kutoka mtandao, tarehe 04/04/07)
- ²⁰ UNAIDS Country Situation Analysis – Kenya, (Kutoka mtandao, tarehe 04/04/07)
- ²¹ UNICEF Kenya Statistics, (Kutoka mtandao, tarehe 04/04/07)
- ²² UNICEF Kenya Statistics, (Kutoka mtandao, tarehe 04/04/07)
- ²³ Ile ile iliyoitajwa
- ²⁴ UNFPA HIV/AIDS Gender and Sex Work (Kutoka mtandao, tarehe 28/09/07)
- ²⁵ UNAIDS Kenya Statistics, Work (Kutoka mtandao, tarehe 04/04/07)
- ²⁶ UNICEF Kenya Statistics, (Kutoka mtandao, tarehe 04/04/07)
- ²⁷ Kenya Demographic and Health Survey 2003, Preliminary Report (Kutoka mtandao, tarehe 19/11/07)
- ²⁸ Population Council (2002), 'Transition to adulthood in the context of HIV/AIDS, Horizons project, Chege J. (1999) factors determining the differential spread of HIV in an African town "Kisumu Municipality site" population council, Nairobi and Population services International (PSI) (2003) research brief No. 2 dangerous liaisons people in cross-generational relationships underestimate risk. In access and barriers to HIV information and services for Girls and Young women in Kenya August 2006 UNAIDS Kenya Country Office pg.11)
- ²⁹ UNAIDS Country Situation Analysis – Kenya, (Kutoka mtandao, tarehe 04/04/07)
- ³⁰ Morison L, Weiss HA, Buve A, Carael M, Abega S-C, Kaona F, Kanhonou L, Chege J and Hayes RJ for the study Group on Heterogeneity of HIV Epidemics in African Cities. 'Commercial sex and the spread of HIV in four cities in sub-Saharan Africa' AIDS 2001, 2001 (supplement 4): S61-S69
- ³¹ UNAIDS Country Situation Analysis – Kenya, (Kutoka mtandao, tarehe 04/04/07)
- ³² National HIV/AIDS Monitoring and Evaluation Framework (July 2005), National AIDS Control Council (Kutoka mtandao, tarehe 05/04/07)
- ³³ Communication with family Health Association of Kenya (15/10/07)
- ³⁴ UN Statistics and Indicators on Women and Men, (Kutoka mtandao, tarehe 04/04/07)
- ³⁵ Ann P. McCauley, Equitable Access to HIV Counseling and Testing for youth in Developing Countries: A Review of Current Practice, Horizons Program/International Center for Research on Women (Kutoka mtandao, tarehe 05/04/07)
- ³⁶ Population Division of the United Nations Secretariat – Abortion Policies: A Global Review (2002) (Kutoka mtandao, tarehe 05/04/07)
- ³⁷ The Standard, Mandatory HIV test stirs controversy, (Kutoka mtandao, tarehe 05/04/07)
- ³⁸ Legislating against sexual violence: The Kenyan Experience, Interview with Hon. Njoki Ndungu Member of Parliament (Kutoka mtandao, tarehe 04/04/07)
- ³⁹ Kenya: Gender Power and AIDS, Social Development Review, Dec 2002 March 2003 Vol 7. No.1 (Kutoka mtandao, tarehe 05/04/07)
- ⁴⁰ Susan Backerleg, Maggie Telfer and Gillian Lewendo Hundt, The rise of injecting drug use in East Africa: a case study from Kenya, Harm Reduction Journal 2:12
- ⁴¹ Kenya Gazette Supplement No. 98 (Acts No. 14) 2nd January 2007; The Government Printer Nairobi, Kenya
- ⁴² Kenya Gazette Supplement No. 98 (Acts No.14) 2nd January 2007; The Government Printer Nairobi, Kenya
- ⁴³ National HIV/AIDS Monitoring and Evaluation Framework (July 2007), National AIDS Control Council (Kutoka mtandao, tarehe 05/04/07)
- ⁴⁴ Kenya National HIV/AIDS Strategy Plan (KNASP)2005/06-2009/10, National AIDS Control Council (Kutoka mtandao, tarehe 17/04/07)
- ⁴⁵ Kenya National HIV/AIDS Strategic Plan 2005/06-2009/10, National AIDS Control Council (Kutoka mtandao, tarehe 17/04/07) and communication with Family Health Association Kenya (October 2007)
- ⁴⁶ Kenya National HIV/AIDS Strategic Plan 2005/06-2009/10, National AIDS Control Council (Kutoka mtandao, tarehe 05/04/07)
- ⁴⁷ National Guidelines of Prevention of Mother to Child Transmission (PMTCT) National AIDS and STDs Control Programme (NASCOP) second edition 2002)
- ⁴⁸ Kenya National HIV/AIDS Strategic Plan 2005/06-2009/10, National AIDS Control Council (Kutoka mtandao, tarehe 05/04/07)
- ⁴⁹ Kenya National HIV/AIDS Strategic Plan 2005/06-2009/10, National AIDS Control Council (Kutoka mtandao, tarehe 17/04/07)
- ⁵⁰ National Guidelines for Voluntary Counseling and Testing; National AIDS and STDs Control Programme (NASCOP) 2001
- ⁵¹ Communication with UNFPA Kenya Office, October 2007
- ⁵² Ministry of Health NASCOP Nairobi Kenya)
- ⁵³ Kenya HIV/AIDS Data Booklet 2005, National AIDS Control Council December, 2005, pg. 18
- ⁵⁴ Kenya National HIV/AIDS Strategic Plan 2005/06-2009/10, National AIDS Control Council (kutoka mtandao, tarehe 17/04/07)
- ⁵⁵ Kenya National HIV/AIDS Strategic Plan 2005/06-2009/10, National AIDS Control Council (Kutoka mtandao, tarehe 17/04/07)
- ⁵⁶ NACC Restructured to meet its Mandate, Journal of National AIDS Control Council (Sept-Dec 2005)
- ⁵⁷ Ministry of Health, Republic of Kenya, Department of Reproductive Health, Reproductive Health facilities in Kenya
- ⁵⁸ Muga R. P. Ndavi, P.Kizito, R. Buluma, V. Lumumba, P. A.elor, N. Fronczak and A. Fort 2005, Kenya Service Provision Assessment Survey-Maternal and Child Health, Family Planning and STIs. National Coordinating Agency for population and Development Kenya (NCPA) Ministry of Health Kenya, Central Bureau of Statistics (CBS) Kenya, ORC Marco Cleveland Maryland USA
- ⁵⁹ Quarterly report on VCT service provision, June 2007, Ministry of Health, NASCOP Nairobi, Kenya and communication with Family Health of Kenya (October 2007)
- ⁶⁰ Communication with Family Health of Kenya (October 2007)
- ⁶¹ Communication with in-country consultant (October 2007)
- ⁶² National AIDS and STIs Control Programme, communication with in-country consultant (October 2007)
- ⁶³ List of Available Youth Centres per province (2007), Division of Reproductive Health, Ministry of Health, Nairobi, Kenya
- ⁶⁴ Kenya National HIV/AIDS Strategic Plan 2005/06-2009/10, National AIDS Control Council (Kutoka mtandao, tarehe 17/04/07)
- ⁶⁵ UNAIDS (2006) Facts and figures about Girls and Young Women in Kenya, joint United Nations programme on HIV/AIDS in Kenya, the Global Coalition on Women and AIDS.
- ⁶⁶ Quarterly Report of MTCT Services (2007) National AIDS and STIs Control Programme (NASCOP)
- ⁶⁷ Help Centres, National Campaign Against Drug ABUSE IN Kenya (NACADA) (Kutoka mtandao, tarehe 9/07/07)
- ⁶⁸ Focus Group Discussions and stakeholders interviews by in-country consultant, July 2007
- ⁶⁹ Muga DR.R.G.Kichamu, Fred Ntekerei, Tito Motari, MARTIN Omondi, Natalie McMullen, Tijara Alawi, John Nyaga Njiiru and Stella Achieng; 2004. The centre for Adolescent Health and Development, the National Council for Population and Development (NCPD), Adolescents in Kenya, the facts, Nairobi 3rd edition
- ⁷⁰ UNAIDS (2006) Access and Barriers to HIV Information and Services for Girls and Young Women in Kenya, the Global Coalition on Women of Health, Kenya
- ⁷¹ National Guidelines for Voluntary Counseling and Testing (2001), National AIDS and STIs Control Programme (NASCOP), Ministry of Health, Kenya
- ⁷² National Guidelines for Voluntary Counseling and Testing (2001), National AIDS and STIs Control Programme (NASCOP), Ministry of Health Kenya
- ⁷³ UNAIDS Kenya Country Office 2006, 'Access and barriers to HIV information and services for Girls and Young Women in Kenya'
- ⁷⁴ UNAIDS Kenya Country Office 2006, 'Access and barriers to HIV information and Services for Girls and Young women in Kenya'.
- ⁷⁵ Kenya to provide free Aids drugs, BBC (Kutoka mtandao, tarehe 18/04/07)
- ⁷⁶ UNAIDS Kenya Country Office 2006, 'Access and barriers to HIV information and Services for Girls and Young women in Kenya'
- ⁷⁷ UNAIDS Kenya Country Office 2006, 'Access and barriers to HIV information and services for Girls and Young Women in Kenya'
- ⁷⁸ Status of Ratification of the principal International Human Rights Treaties, Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (Kutoka mtandao, tarehe 28/03/07)
- ⁷⁹ Convention on Consent to Marriage Minimum Age for Marriage and Registration of Marriages, United Nations Treaty Collection (As of 5th February 2002 (Kutoka mtandao 28/03/07)
- ⁸⁰ Kenya National HIV/AIDS Strategic Plan 2005/06-2009/10, National AIDS Control Council (Kutoka mtandao 17/04/07)
- ⁸¹ National HIV/AIDS Monitoring and Evaluation Framework (July 2005), National AIDS Control Council (Kutoka Mtandao 05/04/07)
- ⁸² Women Fighting Aids In Kenya (WOFAK) (Kutoka Mtandao 13/04/07)
- ⁸³ Policies (Sera) of the National Empowerment Network For People Living With Aids In Kenya (Kutoka Mtandao 09/07/07)
- ⁸⁴ Habari zilizotolewa na Mwelekezi wa nchi (Oktoaba 2007)
- ⁸⁵ Habari zilizotolewa na mwelekezi wa nchi kutoka shirika la kimataifa la Afya ya Jamii – miradi ya vijana katika Kenya (Mtandao)

MAPENDEKEZO

Kutokana na Ripoti hii hatua kadhaa za kimpango, sera na ufadhili zinapendekezwa ili kuimarisha kinga dhidi ya virusi vya ukimwi kwa wasichana na wanawake wachanga nchini Kenya. Washika dau muhimu-ikiwemo Serikali, mashirika husika ya kiserikali na yasiyo ya kiserikali-wanafaa kufikiria hatua zifuatazo.

KUWEPO KWA SHERIA

1. Ili kuwezesha **upataji huduma**, sheria iliyoko sasa inayosisitiza kuwa vijana walio chini ya umri wa miaka 18 wanahitaji idhini ya mzazi ili kupimwa kwa virusi, inafaa kurekebisha.
2. Kwa kutilia maanani kuwa **makahaba ni kundi moja kubwa lililo hatarini** nchini Kenya, pana haja ya kusahihisha na **kurekebisha sheria zinazoharamisha ukahaba**, ili kuwezesha mashirika na wahudumu kutoa usaidizi mwingi wa kinga.
3. Kuhakikisha kuwa sheria **na makubaliano yote** yaliyowekwa sahihi, hasa yale yanayohusiana na kinga dhidi ya virusi na yanayolinda mwanamke, yame**heshimiwa** na **kutekelezwa kikamillifu** ili vitendo vitoshane na maneno.
4. Kuondoa sheria yoyote ambayo inaharamisha uambukizaji maksudi wa virusi.

KUWEPO KWA SERA

5. Kurekebisha na kutilia nguvu juhudi za Kenya kwa kuzingatia matakwa ya **Azimio la Kisiasa kuhusu Virusi/Ukimwi** kutokana na Mkutano wa Safu ya Juu wa Juni 2, 2006 (kufuatilia mapendekezo ya UNGASS) yale ambayo yanahusiana na kinga dhidi ya Virusi kwa wasichana na wanawake wachanga. Haya yanajumuisha sehemu 7, 8, 11, 15, 21, 22, 26, 27, 29, 30, 31 na 34.
6. Kuendeleza dalili zilizoko za **mafanikio** na tabia sawa za wavulana na wanaume kwa kuanzisha na kuendeleza huduma za kinga dhidi ya virusi pamoja na kampeni **zinazohusisha wavulana na wanaume** sambamba na **wasichana na wanawake**. Hizi zinafaa:
 - Kushughulikia mitazamo na tabia za wavulana na wanaume kuhusu uzuiaji wa virusi, hasa mitazamo ya kitamaduni kuhusu jinsia
 - Kushughulikia unyanyapaa na ubaguzi unaoambatana na virusi vya ukimwi
 - Kuhakikisha kuwa haki za watu walio na ukimwi zimeheshimiwa
 - Kushughulikia tabia za kijinsia na mbinu za kujikinga
7. Pawe na kujitolea kabisa kusaidia kupata mbinu **kabambe za maisha na huduma za elimu ya jinsia**, hasa katika sehemu za mashambani. Hasa:
 - Wanaofundisha marika wanafaa kuwezesha **kufanya marejeleo kwenye huduma zilizoko** katika jamii
 - Waalimu wanafaa kupata mafundisho ya kutosha na usaidizi kuhusu kinga dhidi ya Virusi na kufanya mapenzi kwa kinga
 - Waalimu wanafaa kupata usaidizi wa kutosha ili kutoa elimu ya mbinu za maisha (pamoja na mbinu za mahusiano)
8. Kuhakikisha upimaji wa Virusi ni wa hiari na wa kijitolea na kuendeleza usaidizi uliojikita katika usaidizi.

UTOAJI WA HUDUMA

9. Kuhakikisha kuwa **wahudumu wa afya wamepata mafundisho ya kutosha** kuhusu masuala ya **unyanyapaa** na **ubaguzi** pamoja na haja ya faragha na uaminifu ili kuleta mazingira ambayo hayatazuia watu, hasa wanawake wachanga na wasichana mashambani kuenda kwa huduma.
10. Kuongeza na **kuboresha utekelezaji wa utunzi** na **huduma za usaidizi kwa watu walio na Virusi (PLHIV)** hasa wale **wanaozuia maenezi zaidi**.
11. Kujitolea kupambana na athari za **utoaji mimba usio salama** kama sehemu tu ya kujitolea kabisa kuhakikisha afya ya wanawake.

UFIKIAJI WA HUDUMA

12. Kuendelea kuhakikisha kuwa sio tu **kondomu za wanaume zinazopatikana bali pia kondomu za wanawake** na kwa bei nafuu, ili kuwapa wanawake uwezo zaidi na uhuru kuhusiana na afya ya jinsia.
13. **Kuongeza uwepo wa huduma za kuzuia virusi vya ukimwi mashambani** ili zifikie maeneo yaliyo mbali. Panapowezekana, njia mwafaka ya kufaulisha haya ni utoaji wa huduma nyingi kwa pamoja ili kupunguza unyanyapaa na ubaguzi.
14. Kuongeza idadi na ubora wa huduma **zinazovutia vijana na zile zinazolenga makundi muhimu yaliyo hatarini**, hasa katika sehemu za mashambani ambako watu kama hao hawana hiari kuhusiana na kliniki ipi watakatembelele.

UHUSISHAJI NA HAKI

15. Badala ya **kukiri kimyakimya** kuwa **makahaba** wapo, pana haja ya kuwalenga kwa **njia ya haki ya kupata kinga dhidi ya Virusi vya Ukimwi**, matibabu, utunzi na usaidizi. Hii itajumuisha;
 - Kushughulikia sababu za kiuchumi, za kijamii na za kijinsia zinazowafanya waingilie ukahaba.
 - Kutoa huduma za afya na za kijamii kwa makahaba.
 - Kutoa nafasi nyingine za kujitegemea badala ya ukahaba.
16. **Kushughulika zaidi na wavulana na wanaume** ili kuboresha ufahamu wao na tabia zao kuhusu afya ya kijinsia na masuala ya kinga dhidi ya ukimwi ili kupunguza kuenea kwa virusi vya ukimwi na maambukizo ya zinaa kwa wateja wao, wa kawaida na wa mara kwa mara.
17. Kuendeleza **mafanikio** yaliyofanywa katika **kuhusisha vijana na watu walio na virusi vya ukimwi (PLHIV) katika hatua zote za sera**; kwa kuhakikisha wamehusishwa sawa, huku pia wakipewa fursa nyingi za kuelezea tajiriba zao na maoni yao.

ANWANI

Kwa habari zaidi kuhusu ripoti hii, au kutaka nakala ya Makala ya Utafiti, tafadhali wasiliana na

International Planned Parenthood Federation

4 Newhams Row
London SE1 3UZ
Tel +44 (0)20 7939 8200
Fax +44 (0)20 7939 8300
Email info@ippf.org

www.ippf.org
UK Registered Charity
No.229476

UNFPA

220 East 42nd Street
New York,
NY 10017
USA
Tel +1 212 297 5000
www.unfpa.org

UNFPA Kenya

P.O Box 30218, 00100,
United Nations Complex,
Block Q, Gigiri,
NAIROBI-KENYA
Tel: +254 20 7625556

Global Coalition on Women and AIDS

20, avenue Appia
CH-1211 Geneva 27
Switzerland
Tel +41 22 791 5412
Fax +41 22 791 4187
Email womenaids@unaid.org

Young Positives

P.O. Box 10152
1001ED Amsterdam
The Netherlands
Tel +31 20 528 78 28
Fax +31 20 627 52 21
Email rfransen@stopaidsnow.nl
www.youngpositive.com

Family Health Options Kenya (FHOK)

Family Health Plaza
Mai Mahiu Rd.
P.O Box 30581-00100
Nairobi, Kenya
Tel: +254 20 603923